

O'ZBEKISTONDA TELEKOMMUNIKATSIYANI RIVOJLANTIRISH

Ulug'ova Baxtiniso Norpo'latovna.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada telekommunikatsiya haqida, shuningdek telekommunikatsiyaning O'zbekistondagi rivoji haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Axborot, jamiyat, telekommunikatsiya, tarmoq, telefon stansiya, simsiz texnologiya.*

Axborot jamiyatini rivojlantirish strategiyasi haqida gap ketganda, o'rganilayotgan ob'ektni, bu holda jamiyatni keyinchalik rivojlanish jarayonini boshqarish uchun ushbu modelni qo'llash uchun modellashtirish mumkin deb taxmin qilinadi. Buning uchun, birinchi navbatda, hozirgi vaqtda butun tizimning holatini bilishingiz kerak. Ikkinchidan, kelajakda qanday tizimni ko'rishni xohlayotganimizni oldindan aytish kerak. Va nihoyat, ushbu jarayonga ta'sir qilish, uni boshqarish mumkin bo'lishi uchun tizimning rivojlanish yoki bir holatdan ikkinchi holatga o'tish jarayoniga qanday parametrlar ta'sir qilishini tushunishingiz kerak. O'zbekiston Respublikasidagi axborot jamiyati haqida gapirganda, biz hozirgi (bugungi) holatdan bashorat qilingan (ertangi) holatga o'tish uchun ta'sir o'tkazmoqchi bo'lgan juda murakkab tizim mavjudligini tushunishimiz kerak. Shu bilan birga, Strategiya o'zida ushbu o'tishning asosiy yo'nalishlari va ko'zlangan natijaga erishish uchun amalga oshirilishi lozim bo'lgan harakatlar belgilanishi kerak.

Mamlakatimizda telekommunikatsiya tarmoqlarini yanada yuksaltirish va modernizatsiya qilish borasida qator istiqbolli loyihalar amaliyotga tatbiq etilmoqda. Natijada aloqa infratuzilmasi jadal suratlarida taraqqiy topmoqda. Respublikaning tuman markazlari darajasigacha analog rusumdagi ma'nan eskirgan telefon stansiyalari zamonaviy, raqamli telefon stansiyalariga almashtirildi. Optik tolali aloqa liniyalari asosida yuqori tezlikdagi raqamli kanallar tashkil etilgan bo'lib, tarmoqni kengaytirish va ishonchliligini yanada oshirish bo'yicha ishlar olib borilapti. Yaratilgan infratuzilma simsiz texnologiyalar, jumladan, mobil aloqaning keskin rivojlanishiga asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda mahalliy telekommunikatsiya tarmog'i 2,0 mln. dan ortiq raqamlar sig'imi bilan 2 mingdan ortiq ATSGa ega, ularning 93,9 foizi raqamlashtirilgan.

Mahalliy telekommunikatsiya tarmog'ini raqamlashtirish elektraloqa tarmoqlari faoliyati sifatini oshirib, tarmoq abonentlariga yangi xizmat turlarini taqdim etishni ta'minladi hamda keng foydalanuvchilar doirasiga internet tarmog'iga yuqori tezlikda kommutatsiyali ulanishni tashkil etishga imkon berdi.

Zamonaviy telekommunikatsiya infratuzilmasining barpo etilishi raqamli iqtisodiyot rivojlanishi uchun eng muhim omillardan biri. Bu borada Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi tomonidan bir qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Bugungi kunda xalqaro internet tarmog'iga ulanishning umumiy o'tkazuvchanlik imkoniyatini 1 800 Gigabit/sekundni tashkil etib, amalga oshirilayotgan loyihalar natijasida 2022 yil yakuniga qadar 3 200 Gigabit/sekundgacha kengaytiriladi.

2021 yilda ma'lumotlar uzatish tarmog'ining o'tkazuvchanlik qobiliyati viloyat va tuman markazlari darajasida 1,5 barobarga oshdi. Telekommunikatsiya tarmog'ini rivojlantirish maqsadida qo'shimcha 50 ming kilometr optik-tolali aloqa liniyalari qurilib, ularning umumiy uzunligi 118 ming kilometr yetkazildi, va buning natijasida aholi maskanlarining 67 foiziga mazkur tarmoq kirib bordi. Optik tarmoqni kengaytirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar kelgusi yillarda ham shu sur'atda davom ettirilishi belgilangan.

Aholiga yuqori tezlikdagi internet xizmatlarini ko'rsatish qurilmalarining umumiy sig'imi 3,6 mln.ga yetkazildi. Mobil aloqa xizmatlarini rivojlantirish maqsadida, mobil internet tezligi 1,5 barobar oshirildi va 2021-yilda 14 150 ta qo'shimcha tayanch stansiyalari o'rnatilib, ularning umumiy soni 45 890 taga yetkazildi.

Operator va provayderlarga Internet xizmatlari uchun tarif o'tgan yilning shu davriga nisbatan 42,9 foizga arzonlashtirilib, 1 Mbit/s uchun 30,0 ming so'mni tashkil etmoqda.

Bugungi kunga kelib 95 foiz aholi maskanlari mobil internet bilan qamrab olingan, 54 foiz uy xo'jaliklariga yuqori tezlikdagi internetga ulanish imkoni yaratilgan. Respublikada raqamli infratuzilmani jadal rivojlantirish, shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi "raqamli tafovut"ni bartaraf etish hamda taqdim etilayotgan xizmatlar sifatini oshirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish maqsadida, vazifalar belgilab olingan.

Hozirgi vaqtda O'zbekistonda telealoqa xizmatlaridan foydalanish o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Telekommunikatsiya bozori jadal rivojlanayotgan faoliyat bo'lib, uning natijasi samarali axborot almashish jarayonini ta'minlashdir. Ushbu bozorning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun turli telekommunikatsiya xizmatlarini uzluksiz taqdim etish sifati, shuningdek ularning ishonchliligi va texnik mukammalligi juda muhimdir. O'zbekistonda simli aloqa infratuzilmasi har yili tobora o'z mavqeini yo'qotmoqda. Sabablarini tahliliy ma'lumotlarda ko'rishimiz mumkin. Elektr kabellar bo'yicha aloqa tizimlari taqsimlash tarmoqlari (masalan, kabelli televidenie tizimlarida) va olis masofali aloqada eng keng qo'llaniladi, lekin xomashyo materiallarning yuqori narxi (rangli va qimmatbaho metallar), uncha katta bo'lmagan o'tkazish polosasi bilan bir qatorda kelajakda bunday tizimlarning raqobatbardoshligini muammoli qiladi. Kabelli tuzilmalarning umumiy kamchiliklari yer yoki suv osti ishlariga bog'liq katta qurilishi vaqti, tabiiy ofatlar, vandalizm va terrorizm tahdidlariga uchrashi va o'sib borayotgan yotqizish ishlarining narxi hisoblanadi.

Telekommunikatsiya tarmog'ini rivojlantirish maqsadida qo'shimcha 50 ming kilometr optik-tolali aloqa liniyalari qurilib, ularning umumiy uzunligi 118 ming kilometr yetkazildi, va buning natijasida aholi maskanlarining 67 foiziga mazkur tarmoq kirib bordi. Optik tarmoqni kengaytirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar kelgusi yillarda ham shu sur'atda davom ettirilishi belgilangan.

Respublikada raqamli infratuzilmani jadal rivojlantirish, shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi "raqamli tafovut"ni bartaraf etish hamda taqdim etilayotgan xizmatlar sifatini oshirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish maqsadida, vazifalar belgilab olingan. Kelgusi to'rt yilda optik tolali aloqa liniyalarini respublikadagi barcha aholi maskanlariga yetkazib borish, barcha xonadonlar uchun yuqori tezlikdagi internetdan foydalanish imkoniyatini

yaratish hamda xalqaro va davlat ahamiyatiga molik avtomobil yo'llarini mobil internet qamrovi bilan ta'minlanadi. Buxoro, Farg'ona va Toshkent viloyatlarida yirik ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash markazlari quriladi. Respublikada telekommunikatsiya operatorlarining raqamli infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha ishlarini qo'llab-quvvatlash, soliq yukini imkon qadar maqbullashtirish va imtiyozlar berish ishlari amalga oshiriladi. Olib kiriladigan telekommunikatsiya uskunalari va qurilmalarini, noutbuklarni bojxona to'lovlaridan ozod etish, jalb qilinadigan chet el kreditlari bo'yicha Davlat kafolatini berish choralari ko'riladi. Sohada faoliyat yurituvchi tadbirkorlik sub'ektlariga imtiyoz va preferensiyalar berish orqali telekommunikatsiyalar sohasida raqobat muhitini rivojlantiriladi. Davlatimiz rahbari tomonidan ushbu yo'nalishga berilayotgan e'tibor bir maqsadga yo'naltirilgan – aholiga sifatli va zamonaviy telekommunikatsiya va raqamli xizmatlarni ko'rsatish hamda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish uchun barcha imkoniyatlar yaratiladi. Raqamli islohotlarning texnologik poydevoridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. Qudratov, T. G'aniyev, O'. Yuldashev, G'. Yo. Yormatov, N. Xabibullayev, F. D. Xudoev. "Hayot faoliyati xavfsizligi" ma'ruzalar kursi. Toshkent 2005 yil.
2. S. K. G'aniyev, M. M. Karimov, K. A. Tashev. Axborot-kommunikatsion tizimlar xavfsizligi.
3. Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Axborot xavfsizligidan o`quv uslubiy qo'llanma. Toshkent 2010 yil.
4. Официальный сайт интернет-издания о высоких технологиях [Электронный ресурс]. – Режимдоступа:<http://www.cnews.ru>
5. Портал о современных технологиях мобильной и беспроводной связи [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://1234g.ru>